

Povratak poslije deset mjeseci

Por. trg. mornarice Zlatko Pilaš

Četveromjesečno putovanje oko Afrike bilo je završeno dolaskom u talijansku luku Genova. Vezani na lukobranu, čekali smo na red za iskrcaj. Luka je bila prepuna brodova raznih narodnosti, koji su krcali ili iskrcavali svoje terete na brojnim genoveškim gatovima. Tu se nalaze i dokovi, brodogradilište, mnoge dizalice, koje daju ovoj luci posebnu draž.

Pa eto, konačno stigli smo u luku, kojoj se toliko svaki mornar veseli.

Ta zašto i nebi? Sa prvim konopom na lučkoj koloni mornar postaje drugi čovjek. Zaboravi se na olujno more i vjetar, a umjesto škripanja broskog trupa posvuda se čuju ugodni zvuci jazza — ispija se lagano whisky...

Da to je naš »prvi kontakt« sa kopnom, a onda i ostali, o kojima bi se dalo još koješta reći...

Lučke formalnosti, kao i u svakoj talijanskoj luci, bile su brzo završene i sad smo bili slobodni da pročitamo svu silu pošte, koju je agent donio na brod. Nekome roditelji ili bračne družice, drugima dragane pisali su da ih željno očekuju i žalili što se još dugo vremena neće vi-

djeti; — »Banija« odlazi iz Genove za Argentinu, a poslije tko zna gdje?

Još smo čavrljali na palubi, a da nismo niti primjetili da su posvuda upaljena svjetla i da se cijela luka sa gradom pretvorila u sjajnu dolinu, iz koje tu i tamo izbijaju raznobojne svjetleće reklame.

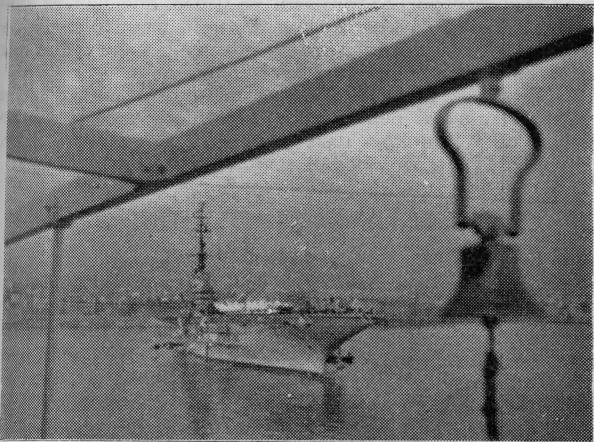
Večerali smo. Motor je već čekao na skali i grupa za grupom krenuli smo na obalu da bi uhvatili »prvi kontakt«.

I zbilja, dovoljno je bilo samo to prvo veče pa da se ponovo naučimo na buku i promet velikih lučkih gradova, koji se, rek bi, i ne razlikuju, u mnogome, jedan od drugoga.

Narednih dana upoznavali smo predio po predio, a najradije se zadržavali u onome od Stazione Principe do Piazza Feerrari (predio lučkih barova). Mlađi su odlazili u »Luna Park«, da bi se sa veselim djevojčicama vozili u autima i u pričicama tratili vrijeme. U tome je naročito bio aktivan jedan od naših kadeta.

GENOVA — DIVAN GRAD.

Danju, Genova je sasvim drugačija. Velika luka omoguće joj da za svoje gatove veže na stotine prekooceanskih parobroda, a glavna su joj atrakcija putnički brodovi. Ovih dana upravo tu borave »CRISTOFORO COLOMBO« i »AUGUSTUS« putnički kolosi. Krenite gradom ka

Nosač aviona »Rosvelt« pred lukom Genova

Piazza Ferrari, koja je okružena divnim građevinama i vodokokom u sredini, pruža oku ugodnu sliku. Mnoštvo automobila, tramvaja i trolejbusa prosto zatrpavaju ulice ovoga grada.

Tko bi sve ovo mogao u par redaka opisati? Ne! — To je nemoguće. Tu je potrebno platno i vješta ruka slikara.

Ako kada dođete u ovaj grad, ne zaboravite posjetiti »Staglieno« groblje genoveško, taj vrijedni i posvuda poznati muzej jedne kulture. Pogledajte te divne spomenike, koji se tihi i veličanstveni uzdižu na toj mirnoj poljani

Spomenik sa groblja Staglieno — Genova

i brdu govoreći jasno današnjim posjetocima o onome što je njihov tvorac htio da kaže. Ne, za jedan cijeli dan, ne može se sve pregledati i ne možete se nadiviti tom savršenom skladu i tolikoj nadarenosti ljudskoj.

Bili smo neumorni u razgledavanju grada. Piazza Verdi e della Vittoria, Piazza Corvetto, Corso Italia, Stazione Brignole, Piazza Dante, Kuća Cristofora Colomba, Lido i još mnoga mjesta, bila su novost za nas i kao mala djeca razgledali smo sve. Na svakom tom mjestu bilo je i lijepih talijanki, koje su nam rado davale objašnjenja, upravo kako mi to činimo kad se nađemo u Dubrovniku.

I vrijeme je brzo odmicalo. Već je naš brod iskrcavao teret ugljena. Malo po malo došao je i dan Nove Godine, kojeg smo dočekali uz pjesmu i razna vina u brodskom salonu.

Petog siječnja, pošto smo završili iskrcaj tereta, zaplovili smo prema jugu — prema Rio de la Plata.

PREMA JUŽNOJ AMERICI.

Vrijeme do Gibraltara bilo je relativno lijepo i mi smo poslije tri i pol dana prošli Europu point (Gibraltar). Novi kurs vodio nas je kraj Canary otočja na Cap Verd, a zatim do Freetowna, gdje smo trebali popuniti rezerve pogonskog goriva. I 17. siječnja, u rano jutro, lagano smo uplovljavali u luku Freetown (Sierra Leone), da bi nešto kasnije ukrkali peljara i vezali se uz obalu tri milje daleko od grada.

Na sidrištu Rosario

Afrika! — Pred nama se širio divan pejzaž — Grad i luka u bujnom zelenilu svakojakog tropskog bilja. U mahovini, koja je čak prekrila i mnoge krovove kuća, mogli smo vidjeti do sada nevidenu ljepotu. — Sunce se budilo i teškom mukom tjeralo maglu, koja se širila nad rijekom. U malim »trupicama« (čamcima izdubenim od stabla) okolo našeg broda vozili su se domoroci i nudili banane, ananas, te kokosove orahe i razne ukrase.

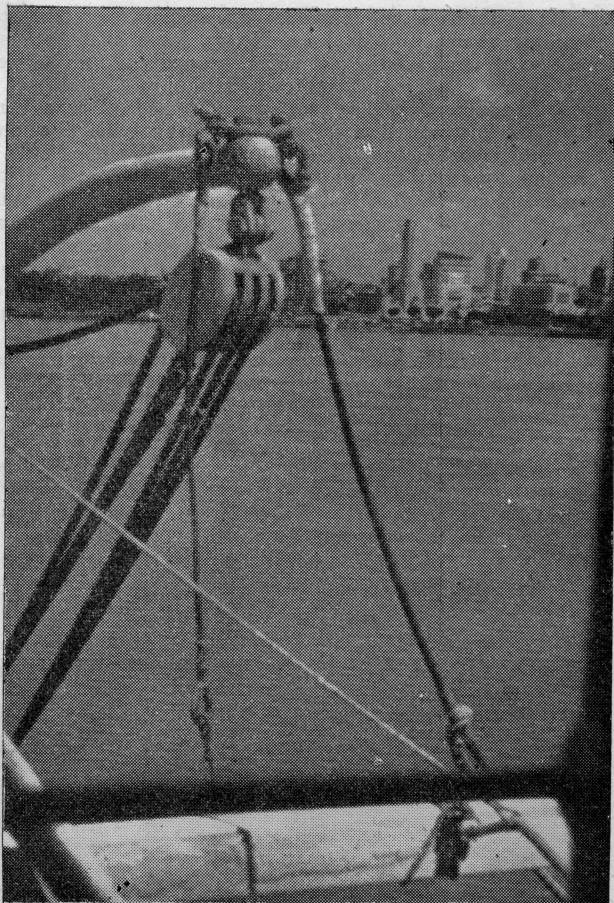
Ta mala afrička zemlja je kolonija, ali i tu kolonijalna sila popušta. U svim uredima rade većinom domoroci i kako sami oni pričaju Englezi će im prepustiti samoupravu u blizkoj budućnosti.

U poslijepodnevni satima napustili smo ovaj divni perivoj, koji izgleda stvarno kao u bajci. Vidjeli smo još samo palme i činilo nam se kao da baš one caruju nad ovom zelenom džunglom. Brod je plovio dalje i dalje.....

Dani su bili lijepi, izuzevši one ekvatorijalne kiše, koje su se smjenjivale svakog časa, 20. siječnja još smo jednom prešli Ekvator. Brod se lagano valjao na valovima iz SE. Pasati su ovoga puta bili »pitomi« i možemo samo njima zahvaliti da su nam kabine bile ugodno rashadene.

Prvi brod, tj. sportski kuter, susreli smo 22. siječnja u rano jutro, a plovio je prema obalama Brazilije. Putovanje se nastavljalo i tako smo se 26. siječnja približili obalama Južne Amerike — to je bio svjetionik Abrolhos. Na brodu je sve bilo kao obično. Posada je gradila žitne pregrade, da bi brod po dolasku u luku bio spreman za ukrcaj treeta.

Točno poslije 26 dana i prevaljenih 6.500 nautičkih milja stigli smo pred Montevideo i usidrihli se na sidrištu »Recalada«.

Pogled na Rosario sa rijeke Paraná

Prvi dan na sidrištu već je prolazio. Lagano se spuštala noć, a sa naše palube čula se tiha pjesma; ona ista što se čuje diljem Dalmacije, pjesma mila i draga, koja nas je i ovoga časa spajala sa dalekim rodnim kršem. Pa ipak pjesma je sve. Pred njom se sklanjaju časovi tuge i dosade, ambijent postaje veseliji, pa makar to bila i brodska krma.

Montevideo je davao lijepu sliku sa svojih tisuće svjetala, svjetionik El Cero i brod-svjetionik »Recalada« neumorno su, u određenim vremenskim razmacima podsjećali oficire straže na njihov položaj, a na našoj su se krmi još uvijek čuli zvuci gitare.

Dan i noć su se smjenjivali, a mi smo još uvijek čekali na luku ukrcaja.

Pred samu noć, to je bilo 4. veljače, zapuhao je naglo jaki vjetar. Barometar je naglo padao, a olujni oblaci gomilali su se sa svih strana. Zapovjednik je odmah naredio da se grije stroj i svi smo bili na svojim mjestima. Nije prošlo niti deset minuta, a vjetar je dostigao snagu uragana. Nije se ništa vidjelo. Upalili smo sidrena svijetla i dávali propisne znakove zvonom na pramcu.

Sidro je »oralo« (nije moglo držati brod). Sad smo se nalazili u neposrednoj blizini broda-svjetionika, ali stroj je bio spreman i mi smo na vrijeme otklonili svaku eventualnu opasnost. Poslije jednog sata vjetar je nešto popuštio na snazi i »barba« je naredio da se digno sidro i ponovno usidri na staroj poziciji. Vidljivost se poboljšala, a i barometar se u jutarnjim satima počeo polako dizati, što je bio siguran znak da smo mogli naš stroj »ohladiti«. Ali toga dana stigao je telegram da prosljedimo do Intersecciona (sidrište udaljeno od Buenos Airesa 17 milja), a zatim za Rosario uz Rio Parana. Te noći na sidrištu ponovo je zapuhao »Pamperos« — zvan tim imenom jer duva sa Pampa i bili smo prisiljeni sidriti i drugo sidro, te lagano voziti strojem da bi se održali na istome mjestu.

Sutra dan plovili smo rijekom Parana i gledali zelene predjele s divljenjem. Brod je oblijetalo mnoštvo leptira, a na večer svi smo se borili protiv komaraca.

Konačno 7. veljače stigli smo pred Rosario, oborili sidra i ponovo čekali....

Na brod su stigle lučke vlasti. Svaki je tražio svoje. Dozvole za boravak su najkompliciranije; svaka mora biti sa fotografijom, a na dnu moraju biti otisci lijeve i desne ruke. Poslije svega toga bila su i pisma na redu.

»Očekuju nas kod kuće koncem ožujka« govorili su mornari, ali ujedno i pisali kućama da se strpe još koji mjesec.

Dani na sidrištu prolazili su jedan dosadniji od drugoga. Prijevoz na kraj je skup. Motor košta 350 pesosa, što odgovara 3.000 dinara u našem novcu. Pa i uza sve to ipak smo bar nedjeljom bili na kraju.

Prošlo je punih 11 dana, a mi smo još uvijek bili na sidru. Danju još nekako. Bar dvogledom, gledali smo vesela ženska lica, koja nam se smješe i mašu, te njihove divne oblike tijela ispod lasteksa.

BORAVAK U ARGENTINI.

Konačno 18. veljače podigli smo sidra i kroz kratko vrijeme vezali se uz grčki brod »Polyxeni« ispod silosa za ukrcaj kukuruza. Bilo nam je jasno da ćemo ostati oko mjesec dana, jer smo se onoga jutra kad smo dolazili mišišli sa našim brodom »Orjen«, koji je krcao teret, kad smo mi još bili u Genovi. Brodova je puna luka, a radnici rade po malo. Za njih je ukrcaj kukuruza »opasan teret« i tako na svakom skladištu rade dvije grupe (smjenjuju se svako 2 sata) i rade 4 sata, a plaćeni su za 8.

Tako su i nas počeli »brzo« nakrcavati. Jedan dan bi ukrcali 300—400 tona, a onda po nekoliko dana ništa. Već smo se bili priučili na takovu »brzinu« i ostali ravno mjesec dana. Kroz to vrijeme upoznali smo grad, sklappali razna poznanstva, svaki na svojoj strani.

Grad broji oko 600.000 stanovnika, a zaprema ogromno prostranstvo. Kuće su većinom jednospratnice sa lijepim vrtovima punim cvijeća. U samom centru grada upada u oko divna zgrada Gradske Vijećnice, koja se ubraja u najljepše građevine ove vrste u svijetu.

Po periferijama razasute su male, nazovimo ih, kućice od pleha i dasaka, u kojima žive ljudi koji puno ne misle na svoju budućnost.

Bio sam kod jedne obitelji u ovim prljavim kolibama i vidio kako se tu živi. U kućici, koja nema poda, već samu zemlju, dimenzija 8 za 6 metara žive: muž, žena, njihove četiri kćeri, jedan sin, te zet i dvoje male djece. Gdje se oni svi mogu smjestiti to je zbilja vrlo problematično. U razgovoru, gospodar kuće mi je rekao, pijuci bocu vina jednu za drugom, da on živi odlično; — jede svaki dan 3 do 4 kg. mesa i pije sa svojim zetom od 5 do 6 litara vina, a još sve to zalijeva sa »matom« (argentinski čaj mnogo gorči od pelina). Morate im vjerovati jer se na njima zaista i vidi.

Kad smo se rastali bila je već noć, a na stolu stajala je još nekrenuta sedma litra vina i soda. Idući prema brodu razmišljao sam o tim ugojenim ljudima, koji nemaju srca za svoje familije. U gradu neće niti jedan da živi, jer bi morao plaćati stanarinu i ostale pristojbe, a ovdje u ovim izbama, koje sličić ciganskim čergama, on je apsolutni gospodar. Kad dođe nevrijeme onda je najgore, jer mnogi ostaju bez krova nad glavom. Za žalit je jedino te

Ukrcaj tereta u luci Rosario

mlade djevojke, koje priroda života tjera da barkom kruže oko brodova, sklapanjući poznanstva sa mornarima, koji već odavno nisu stupili na kraj.....

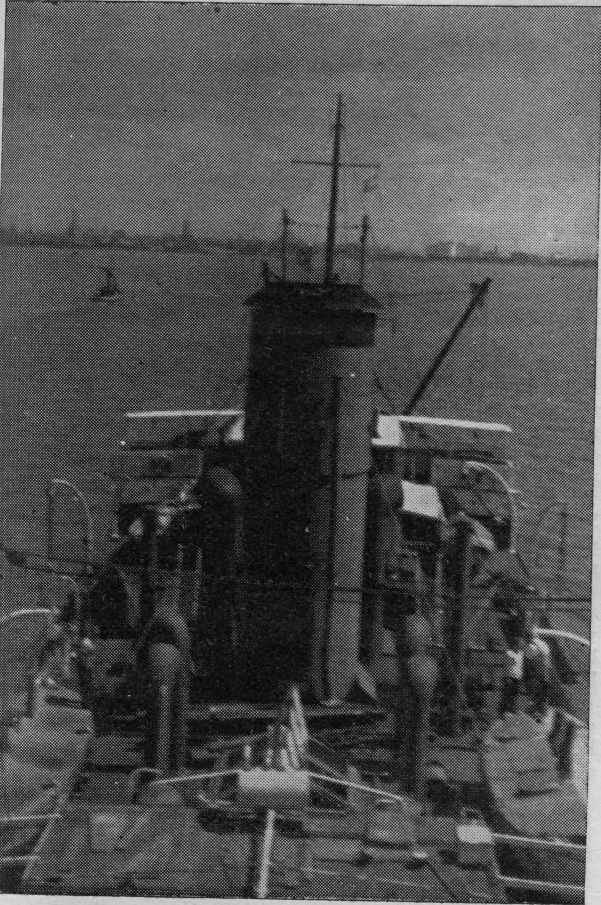
Na naš boravak u Rosariu nitko se od naše posade nemože potužiti. U početku je bilo i malo nezgodno, jer nitko nije znao ni najosnovnije u jeziku, ali nakon ovako dugog boravka svi su se snašli. Mladići bi znali mnogo toga pričati, a oženjeni? — oni su sjedili skrštenih ruka i pijuci polako »Cervesu« (pivo) tugaljivo gledali za veselim i ljubkim španjolkama.

A na rastanku bilo je i suza, obećanja, pa čak i ljubav se razvila, ali sve je omeo odlazak. 7. ožujka napustili smo Rosario na putu za Buenos Aires.

U BUENOS AIRESU.

Bila je nedjelja 8. ožujka, kad smo se u priepodnevnim satima približavali luci Buenos Aires. Njegove konture sve su se jasnije ocrtavale i konačno poslije dva sata vožnje uplovili smo u njegovu veliku luku.

U luci boravi po 150 brodova dnevno jer je rad paraliziran čestim štrajkovima lučkih radnika. Nije nam bilo krivo, kad smo saznali da ćemo ostati 7 do 8 dana, da bi ukrkali svega 1.000 tona žita, jer je upravo počeo XX šampionat Južne Amerike u nogometu. Iskrsla nam je prilika da gledamo južnjake, kako od lopte stvaraju posebnu umjetnost.

Ulazak u Buenos Aires

I naš prvi susret sa ovim lijepim gradom bio je u nedjelju iza podne, kad su periferije i kupališta bila prepuna građana, koji su se pržili na toplom suncu. Pokraj svake grupice pušio se dim, a na vatri grijao »mate«, a malo dalje pržilo se meso »la plancha«, to omiljeno argentinsko jelo.

Stigli smo do stadiona »River Plate«, koji može da primi 120.000 gledalaca, a kad bude dovršen primit će 150.000. Možda zato, što, se nikada nisam nalazio na tako velikom igralištu, meni se činilo sve to tako čudno. Stadion je izgledao poluprazan, a ipak utakmicu je promatralo

40.000 gledalaca. Rezultat 7:0 u korist Urugvaja, a protivnik je bila Bolivija.

Te noći i narednih dana razgledali smo grad i najviše se zadržavali u ulici Florida, šetalištu Buenos Airesa. Htjeli smo vidjeti tu toliko hvaljenu ljepotu Južnjakinja i boraveći u ovom ogromnom i lijepom gradu želje su nam se ispunile.

Danju je taj 6.000.000 grad kao košnica. Mnoštvo trolejbusa, autobusa »kolektiva« (naziv za manje autobuse koji prevoze u sve djelove grada, a obojeni su veselim bojama) ispunjavaju ulice Buenos Airesa.

Panorama Buenos Airesa

Pa ipak za tako kratko vrijeme ne može se sve vidjeti. Vidjeli smo vladinu palatu i ostale zgrade ministarstva, prošli najvećim ulicama Corienres, Avenida de Mayo i dr., šetali divnim parkovima, posjetili Boku i Dok Sud. Još nekoliko puta bili smo na stadionu, ali najdalje u sjećanju ostat će mi utakmica između reprezentacija Brazilije i Peru. Bila je to noćna utakmica, koja je odigrana pred oko 80.000 gledalaca, a u kojoj su se sastali službeni i neslužbeni prvak Svijeta. (Brazilija je u kvalifikacijama izbacila Peru sa golom razlike). I zaista imali smo što i vidjeti. Ja sam se najviše divio duhovitosti Pelle i Didia, jer su sve oči bile uprte u njih. Ovaj prvi briljirao je i doveo svoju ekipu u vodstvo od 2:0, a tada su ga lagano povrijedili i on je morao da napusti teren. Publiku je skandirala Pelle, Pelle..., a čas poslije toga Peru je preko lijeve polutke smanjio rezultat na 2:1. Igra se bližila kraju i dvije minute pred kraj ponovo je bio u navali Peru. Da, to je publika izgleda i očekivala — mreža Brazilije se još jednom zatresla, golman je vodio loptu, dok se stadionom orio poklič reprezentaciji Perua. Rezultat je bio 2:2, a malo zatim sudac je odsvirao kraj.

Bili smo zadovoljni. Vidjeli smo južnjake i njihovu igru, njihove atletske skokove i tehniku, njihove asove nogometa Pellea, Didia, Vavu i ostale i sad smo radosni mogli napustiti Buenos Aires. Još jednom osjetili smo noćni Buenos Aires — noć provedena u Dansing baru, jednom od stotine njih, ostat će za nas neizbrisiva.

ODLAZAK I NOVO PUTOVANJE PREMA EVROPI.

Brod je već bio nakrcan i duboko utohuo, čekao je nedjeljno jutro 15. ožujka da isplovi. Da, ništa nije moglo da spriječi naš odlazak. Trebalo je isploviti, premda teškog srca. Peljar je već bio na brodu i mi smo lagano plovili kroz luku, zatim kanalom Intersecciona, a za našom krmom na obzoru gubio se je u sumaglici jedan divan grad. Ništa novo. Samo još jedan novi rastanak u nizu mnogih i mnogih, koji imaju tek doći....

Sljedećeg jutra stigli smo u Montevideo i popunili potrebe pogonskog goriva, te krenuli na putovanje prema Evropi.

More je bilo uzburkano, a vjetar stalno jačao. Oko pola noći dostigao je snagu 8—9 po B. S. Veliki valovi prelijevali su se palubom. U rano jutro promijenili smo kurs i sada se brod lakše »držao«.

Još prije odlaska iz Buenos Airesa »barba« je donio radosnu vijest da idemo za Veneciju, ali na odlasku rekoše nam »Po naređenju Gibraltar«. Nagadali smo kuda se ide i svi kao da smo se slagali za Veneciju. Pa to je i razumljivo — blizu je kuće. No, poslije pet dana plovidbe naše želje da ćemo možda vidjeti svoj kraj ostadoše samo želje. Luka iskrcaja Genova, a po povratku SAD, pa tek onda Jugoslavija.

Koje lijepo putovanje..... Sad bar znamo, gundali su neki, kad će se završiti ovo naše lutanje po svjetskim morima. A na godišnji odmor poći ćemo svi.

Ostatak puta do Freetowna protekao je po mirnom moru i strašnoj vrućini. Kupali smo se ali samo na palubi, jer tko će u moru — navega se, a oko nas kruže morski psi. Krasno ih je gledati noću, kad svojim perajama paraju površinu i ostavljaju posvuda srebrne pruge.

Naš komandant pričao nam je tom zgodom o ovim nemanima. Kad je brod »Kosmaj«, kojim je on zapovijedao, gorio u ovim predjelima i posada ga morala napustiti, nitko nije smio da skače u more, jer su oko gorućeg broda klizila jata morskih pasa, koji su čekali svoj plijen. Tako, kad je tegljač, koji je vukao brod buktinju prema obalama Brazilijske, nategao svoje tegljeno užo jedna opasna neman bila je bačena u zrak.

New Orleans — Canal Street

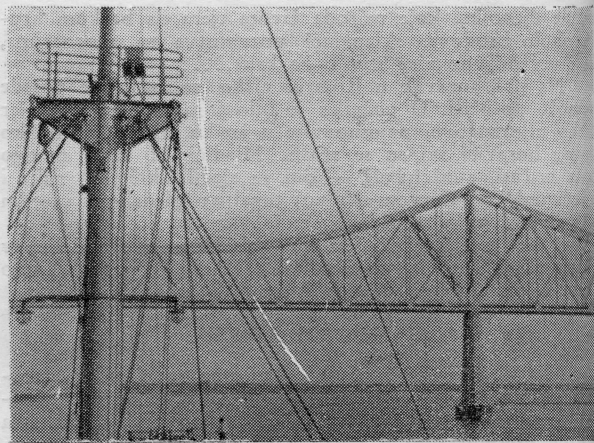
Kad nema pasa, onda nas prate delfini, te mile i drage ribe. Čim osjete brod, odmah jure prema njemu i kao da se raduju tome susretu skaču u vis, a mi im se divimo.

Poslije 17 dana putovanja došli smo u Freetown, a slijedećeg dana nastavili putovanje prema Genovi. Ostavljali smo za sobom Cap Verd, Canary otočje, Gibraltar i Capo Gata, te konačno 17. travnja uplovili u Genovu.

NA POSLJEDNJOJ ETAPI.

Poslije sedam dana provedenih u Genovi krenuli smo prazni za SAD. Dani su prolazili i negdje u blizini Azora saznali smo da nam je luka ukrcaja Baton Rouge; luka u kojoj smo prije 11 mjeseci krcali pšenicu za Rijeku.

Pokraj Bahama otočja i Floride bilo je nesnosno vruće. Ponovo smo »hitali koler« i veselili se lijepim danima.

Most na rijeci Mississippi kod New Orleansa

Oko 21 sat 16 svibnja ukrcali smo peljara i zaplovili uzvodno rijekom Mississippi prema New Orleansu, a zatim za Baton Rouge. U Baton Rouge stigli smo slijedećeg jutra i na sidrištu ostali točno 9 dana. Kroz to vrijeme razgledali smo grad, bili i u New Orleansu i potrošili poslijednje dolare. 28. svibnja isplovili smo za Jugoslaviju.

I upravo napuštajući ušće rijeke Mississippi zahvatilo nas je nevrijeme. Iskricali smo peljara i nastavili put sa željom da što prije stignemo. More se prelijevalo po palubi, vjetar zviždao kroz brodsku oputu, ali nas sve to nije smetalo; znali smo da nosimo teret za Jugoslaviju i stoga svi su izgledali veseli.

Brod je hitao naprijed i već smo prošli Azore. U Gibraltaru ukrcali gorivo i sada plovili Sredozemnim morem. Pokraj obala Španije nadlijetali su nas španjolski avioni, a zatim nad nama preuzeli stražu Francuzi. No, ovoga puta su bili mnogo drskiji, jer su nas neko vrijeme pratili i podmornicom, kojoj se jedino vidio periskop.

Luka, prema kojoj smo plovili bila je ovoga puta naša luka Ploče. Već smo prolazili kroz Messinu i radujući se bacali smo cigarete talijanskim ribarima.

Prošlo je i to. Spustila se noć, a sva posada (osim one na dužnosti) skupila se oko radio aparata. I ugodno smo se iznenadili svi kad je radio Zagreb objavio našu želju kao prvu te večeri. Posada parobroda »Banija« želi svojim roditeljima, suprugama i prijateljima pjesmu »Mornaru vrati se!« ..

Brod, kao da je sada hitao mnogo brže. Prošli smo već Santa Mariu di Leucu, Otranto i približavali se, svakim okretajem vijka, koji se zaista navrtio za ovih 10 mjeseci, maloj luci u Neretvanskom kanalu.

I 27. lipnja u prijepodnevoj straži stigli smo na Glavat, a zatim kraj Sestrica, Korčule, Pelješca i Hvara uplovili u Ploče. Pošto smo se vezali za kraj lučke formalnosti bile su brzo završene i svi osim one trećine, koja mora biti na brodu, pošli su na kraj.

Znači, naše desetmesečno putovanje je završeno, a mi presretni što smo opet tu u rodnom kraju čekali smo svoje kolege da im predamo naš stari, dragi brod, da ga oni vode po morima svijeta.

P/b »Banija« na sidrištu Baton Rouge (Louisiana)